

23.10.2021

Informaatiovaikuttaminen, sosiaalinen media ja sensuuri

Mitä on informaatiovaikuttaminen, mikä merkitys oli Yhdysvaltain entisen presidentin Donald Trumpin ulossulkemisella useista sosiaalisen median alustoilta ja miten itse navigoida vastuullisesti sosiaalisen median maailmassa? Näihin ja moniin muihin kysymyksiin saamme vastauksen Jyväskylän yliopiston lehtori Panu Moilaselta. Jaksossa keskustelemme informaatiovaikuttamisesta, sosiaalisesta mediasta ja sensuurista.

Essi: Moi taas kaikille ja tervetuloa Aamukahvien pariin. Tänään me keskustellaan Big Tech-sensuurista ja alustasensuurista, ja meitä on täällä juttelemassa minä Essi, Joonas ja vieraana meillä on lehtori Panu Moilanen. Moi Panu, ja kiitos kun tulit meille vieraaksi. Kertoisitko hieman itsestäsi meidän kuulijoille?

Panu: Moi, joo, tosiaan niin olen lehtorina informaatioteknologian tiedekunnassa ja vastaan siellä tällaisesta Turvallisuus ja strateginen analyysi- nimisestä maisteriohjelmasta, jossa ollaan kiinnostuneita tästä turvallisuuden käsitteestä ja siitä, miten se on muuttunut muun muassa teknologian kehittymisen seurauksena ja millä tavalla sitten voidaan hankkia ja analysoida tietoa sen turvallisuuden hallitsemiseksi, eli silloin puhutaan tiedustelusta. Mä itse opetan informaatiovaikuttamiseen, hybrdivaikuttamiseen, resilienssiin ja turvallisuuteen liittyviä kursseja, ja oon sitten tutkimuksellisesti kiinnostunut nimenomaan informaatiovaikuttamisesta.

***tunnari*:** Aamukahvit IT-tiedekunnassa, rakkaudella Mattilanniemestä!

Joonas: Joo, mennään sitten itse asiaan eli aloitetaan terminologiasta eli mitä on informaatiovaikuttaminen?

Panu: No informaatiovaikuttaminen on sellanen termi, joka on aika usein esiintynyt viime aikoina keskustelussa. Se on Suomessa saanut tällaisen negatiivisen merkityksen, eli se liitetään usein sellaiseen toimintaan, jossa pyritään vaikuttamaan kohteen etujen vastaisesti siihen kohteeseen informaatiota tai tietoa tuottamalla, muokkaamalla tai sen saatavuutta jollain tavalla rajoittamalla tai ohjaamalla. Ja idea on, että kun tätä informaatiovirtaa jollain tavalla ohjaillaan, siihen vaikutetaan, niin se vaikuttaa sitten informaatio- ja mielipideympäristöön, ja loppujen lopuksi sitten saa aikaan muutoksia päätöksenteossa.

Mutta niin, oleellista on kuitenkin muistaa se, että informaatiolla vaikuttaminenhan on ihan normaali osa meidän jokapäiväistä elämää, eli vaikkapa sellaset kampanjat joissa kerrotaan, että miten pitäis syödä, miten pitäis liikkua ja niin edelleen, niin on informaatiolla vaikuttamista. Eli informaatiovaikuttaminen terminä on negatiivinen, informaatiolla vaikuttaminen on taas sitten ihan normaali osa meidän yhteiskuntaa ja sen takia niin toi negatiivinen informaatiovaikuttaminen on vielä sellainen et sitä pyritään määrittelemään tällasen didi-määritelmän kautta eli tällanen haitallinen tai negatiivinen informaatiovaikuttaminen on harhaanjohtavaa, aikomuksiltaan pahantahtoista, häiritsevää ja siinä sekaannutaan sellasiin asioihin, jotka sille vaikuttajalle ei oikeastaan suoranaisesti

kuulu.

Essi: No ilmeisesti sit tää disinformaatio ja misinformaatio liittyvät niin kun tähän informaatiovaikuttamiseen, niin mikä niitten ero on, onko niillä eroa?

Panu: No ne voivat liittyä informaatiovaikuttamiseen, siis disinformaatiohan on sellasta virheellistä tietoa, jota se tiedon – tai sen virheellisen tiedon – levittäjä levittää tietoisesti ja tarkoituksellisesti tietäen, että hän levittää virheellistä tietoa. Ja misinformaatio taas on sellasta virheellistä tietoa, josta se tiedon levittäjä ei itseasiassa tiedä, että se on virheellistä tietoa eli se tiedon levittäjä pitää sitä tietoa totena, vaikka se ei ole totta ja levittää sitä sitten ikään kun omasta näkökulmastaan sitten hyvässä tarkoituksessa.

Joonas: Sanoit, että, että ne voivat liittyä tuohon informaatiovaikuttamiseen, niin mitä muita osa-alueita sit siinä vois olla?

Panu: No informaatiovaikuttamisessahan niin kun oleellista on se, että siinä voidaan myöskin jakaa täysin oikeaa tietoa, sitä saatetaan jakaa niin ku hyvin tällä tavalla tarkoitushakuisesti, tarkoitushakuisesti sillä tavalla että se kohdennetaan tietyille ihmisille tai sillä tavalla että se esimerkiks irrotetaan siitä kontekstista, jossa se on alun perin ollu, tai sitten se irrotetaan jostain suuremmasta kokonaisuudesta, jossa se on alun perin ollu, eli voi olla että se tieto, jota niinku informaatiovaikuttamistarkoituksessa jaetaan, niin voi olla hyvinkin niin tota oikeaa sinällään, mutta sitä jaetaan sillä tavalla kontekstoituna tai sillä tavalla sijoitettuna siihen kokonaisuuteen, että se sitten saa aikaan sellaisia vaikutuksia, joita se ei välttämättä sais aikaan, jos se jaettaisiin siinä kontekstissa jossa se on alun perin ollu. Jos ajatellaan, yksi esimerkki tästä vois olla vaikkapa se, että tällä hetkellä puhutaan paljon siitä, että kuinka paljon Suomessa on ihmisillä esiintyny veritulppia ja kun puhutaan siitä esiintyvien veritulppien määrästä, niin tällä hetkellä me hirveen helposti asetetaan se siihen tietyn koronarokotteen kontekstiin, mut sinällään veritulppiahan esiintyy aina, riippumatta siitä, onko meillä koronarokotukset menossa vai eikö meillä ole koronarokotukset menossa, ja sitten jos vaikka sosiaalisessa mediassa joku rokotevastainen henkilö kertoo, että Suomessa raportoitu viimeisen kuukauden aikana näin ja näin monta veritulppaa, ja meillä on tämmönen niinku mentaalinen malli, jossa me tiedetään, että ne veritulpat liittyy keskustelussa helposti siihen tiettyyn koronarokotteeseen, niin me heti niinku vaistomaisesti yhdistetään se päässämme et ok: tämä koronarokote, nämä veritulpat, niiden välillä on yhteys, mut välttämättä niiden välillä ei ole yhteyttä, koska niitä veritulppia esiintyy tosiaan ihan muutenkin.

Essi: Mut toi oli niinku erinomainen esimerkki, ja ite just miettii sitä, että just kun ajatellaan sosiaalista mediaa vaikkapa, niin käyttäjillähän pitäis olla myös niin kun vastuu siitä, että miten he ottavat sitä informaatiota sieltä vastaan, jota saavat. Mutta mitä sä oot mieltä, että oli sitten kyseessä misinformaatio tai disinformaatio, tai jos aatellaan sitä informaatiovaikuttamista niinkun vaikka sen negatiivisella kannalla, niin tota pitäiskö niinkun yrityksillä olla vastuu sen taltuttamiseen? Esimerkiks nyt on näkyny noissa joissakin, kun tuli tää korona, on vaikkapa joissakin videopalveluissa, niin jos mainitaan sana korona, joko puheessa tai siinä tekstissä näkyy, niin sitten tulee semmonen linkki esimerkiksi THL:n sivuille tai jonnekin missä niin kun tulee, on mahdollisuus saada sitä niin kun viranomaisten tietoa aiheesta.

Panu: No yrityksillä on varmaan ehkä semmonen osavastuu siitä disinformaation levittämisestä. Eli niinkun sanoit, niin nykyään esimerkiks sosiaalisen median palveluissahan aika usein näkee sellasta käytäntöä, jossa niinku tämmösiin kiistanalaista tietoa sisältäviin postauksiin lisätään tosiaan tämmönen merkki siitä, että se tieto ei välttämättä pidä

paikkaansa tai että siitä tiedon paikkansapitävyydestä kiistellään. Ja tää on musta kyllä ihan hyvä toimintatapa, mutta sitten taas toisaalta olen kyllä sitäkin mieltä niin, että ei sitä vastuuta voi oikeastaan täysin ulkoistaa jonnekin muualle, eli kyllä sillä niinkun käyttäjälläkin, eli meillä kaikilla on vastuu siitä, että me suhtaudutaan kriittisesti tietoon, jota sosiaalisessa mediassa ja verkossa yleisesti jaetaan. Ja sitten niin jos ajatellaan tarkemmin sitten sitä, että meillä olis tämmönen käytäntö, jossa yritykset alkaa merkitä vaikka tietoa sillä tavalla et onko se väärää tai onko se oikeaa, ja sitten niin ku ehkä ääritapauksissa alkavat myöskin poistaa sitä vääränä pitämänsä tietoa, niin siinä ollaan mun mielestä osittain myöskin niin ku aika pelottavalla tiellä. Orwellhan on kuvannut tämmöstä maailmaa kirjassaan ”1984”, ja itseasiassa monet autoritääriset valtiot perustuvat juuri siihen, että ne määrittelee tiedosta että onko se oikeaa vai onko se väärää. Eli en oikeastaan haluais nähdä Suomen kaltaista liberaalia demokratiaa sellasessa tilanteessa, jossa niin ku meidän puolesta kovin niin kun kategorisesti ainakaan määritellään onko jokin tieto oikeaa vai onko jokin tieto väärää. Mutta sen ilmoittaminen, että jostain tiedosta kiistellään, tai että faktat ei tue sitä tietoa, mutta kuitenkin et se tieto pysyy näkyvillä ja meillä on itse mahdollisuus arvioida sitä, niin se on musta ihan hyvä käytäntö.

Joonas: Niin, se on hyvä kysymys, että kuka sen sitten päättää, että mikä tieto on oikeeta ja siihen on joissain tilanteissa annettu mahdollisuudeks käyttää sitten kun tekoäly tästä kehittyy tai saadaan automatisaatio tehokkaammaks, niin sit meille syntyy tämmösiä blackboxeja, jotka sitten lopulta päättäis sen, ja se on vielä vaikeempaa valvoa. Mutta onko sitten muita ratkaisuja tähän näin?

Panu: Sen oikean ja väärän tiedon tai?

Joonas: Kyllä.

Panu: Vääräksi epäillyn tiedon löytämiseen? No kyllähän aika yleisesti käytetty ratkaisu on sitten tämmönen joukkoistaminen, jossa niin tota esimes sosiaalisen median palveluissa muut käyttäjät voi vaikkapa ilmiantaa sellasen tiedon, jota he pitävät vääränä tai jotenkin muuten haitallisena. Mutta niin tota, nimenomaan jos ajatellaan sitten sitä, että minkälaisia asioita siellä ilmiannetaan, niin on tietenkin sellasia sisältöjä, sellasta informaatiota, joka niin kun ilman muuta kuuluu sieltä suodattaa pois, ja joka pitää, jonka leviäminen pitää estää, ajatellaan vaikkapa niin ku lapsiporno, kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja niin edelleen. Mut sitten taas niin kun musta ollaan niin ku aika heikoilla jäillä siinä mielessä, että jos aletaan sitä niin kun disinformaatiota tai vääränä pidettyä informaatiota sieltä kovin voimallisesti poistaa tai niin kun jopa kovin voimallisesti merkitäkään, niin siinä ollaan niin kun sillä tiellä, niin että ehkä ollaan lipsumassa siitä semmosesta sananvapauden ideaalista, koska niin sananvapaushan koskee myös väärän tiedon levittämistä. Ei missään ole sanottu että sananvapaus koskee ainoastaan sitä, että levitetään oikeaa ja paikkansapitävää tietoa.

kilinää

Essi: Joo, ja tää on niin ku se mitä niin ku ehkä pidetään vaikeena ja se yks syy minkä takia haluttiinkin ottaa tää aihe keskusteluun, jos miettii näitä alkuvuoden tapahtumia ku Yhdysvaltain entinen presidentti Donald Trump suljettiin monien tämmösten sosiaalisten median alustojen ulkopuolelle, ja siitä oli tietysti julkisuudessa paljon kirjoituksia, ja oli niin kun puolesta ja vastaan, ja siinä puhuttiin paljon, siinä käytettiin paljon sanaa Big Tech-sensuuri, ja sä jo puhuitkin tästä niin ku sananvapauden ideaalista, että se koskee myös niin ku väärän tiedon levittämistä. Mitä sun mielestä se Big Tech-sensuuri tarkoittaa ja mikä merkitys tällä on – tai onko tällä jotain merkitystä – nytten kun esimerkiksi jotkut yritykset ovat ottaneet tämän kannan, että juuri esimerkiksi Donald Trump suljettiin näiden alustojen

ulkopuolelle?

Panu: No Big Techhän niin ku viittaa tämmöseen suureen viiteen teknologiayritykseen, eli Amazoniin, Appleen, Facebookiin, Googleen ja Microsoftiin. Ja Big Tech-sensuuri sitten, minun ymmärtääkseni, tarkoittaa sitä, että näillä kaikilla viidellä suurella teknologiayrityksellä on omat käytäntönsä ja käytänteensä siitä, että millä tavalla ne rajoittaa viestintää ja tietyllä tavalla myöskin sensuroi viestintää niillä hallitsemillaan alustoilla. Ja niin kun totesitkin, niin tää on noussut viime aikoina keskusteluun, ennen kaikkea tän Yhdysvaltain presidentivaalikampanjan ja sen jälkimaininkien seurauksena. Ja siinä yhteydessähän puhuttiin sitten paljon myöskin Twitteristä, jota ei lasketa näihin suureen viiteen teknologiayritykseen, mutta joka oli monessa mielessä myöskin niin ku keskeinen toimija tässä tapauksessa, koska Twitter oli käsittääkseni ensimmäinen, joka Trumpin sieltä omasta palvelustaan sulki pois ja ilmoitus oli, että Trump on suljettu sieltä pois pysyvästi.

Essi: Miksi sä koet nytten, tai osaatko, onko sulla mielipidettä siitä, että minkä takia nytten just Donald Trumpin ja tämän tapauksen kohdalla otettiin tämä askel? Ja mikä on se sosiaalisen median vastuu? Vaikka jos ajatellaan että on postauksia, jotka on selkeästi rasistisia tai on nettikiusaamista tai häiriköintiä, ja on pyydetty, että otettaisiin enemmän ehkä niin ku vastuuta tämmöisten postausten poistamisesta ja näitten ihmisten poistamisesta, mutta siihen ei olla välttämättä reagoitu tai on koettu että se, ehkä just, mitä puhuit siitä että lipsutaan sananvapauden ideaalista?

Panu: No mä en usko, että se Donald Trump oli tässä nyt itseasiassa se niin ku se yksi ja ainoa tekijä, et mä näkisin tän oikeastaan tämmösenä pidempänä kehityskulkuna, jossa niin, mun mielestä voidaan tunnistaa oikeastaan niin ku kolme tekijää. Ensimmäinen on se, että niin tota, tää tilannehan on tietyllä tavalla eskaloitunu pitkään. Ja se keskustelu alkoi voimallisesti oikeastaan niistä edellisistä Yhdysvaltain presidentinvaaleista vuonna 2016, jolloin puhuttiin tosi paljon siitä, kuinka Cambridge Analytica omalla toiminnallaan ohjaili yhdysvaltalaisia äänestäjiä ja väitetään, että se ehkä tietyllä tavalla myöskin niin kun muutti sen vaalin tuloksen siitä mitä se olisi ollut, jos sitä toimintaa ei olisi ollut. Ja sitten se, että niin näihin vaaleihin liittyen niin on aika aukottomasti osoitettu, että siellä oli myöskin niin ku Venäjä voimakkaasti mukana siinä informaatiovaikuttamisessa, joka liittyy niihin vuoden 2016 vaaleihin. Ja tämä nähtiin ehkä sillä tavalla niin vakavana, et siihen tilanteeseen haluttiin puuttua. Ja yritysten näkökulmasta se tarkoitti sitä, että niiden niin ku piti joko itse alkaa toimia, tai sitten jos ne eivät olisi alkaneet toimia, niin niiden toimintaa olis alettu säädellä huomattavasti nykyistä voimakkaammin ja se taas ei olis ollut niiden kannalta hyvä asia. Eli tää on ehkä se ensimmäinen kehityskulku, joka musta siihen liittyy.

Toinen kehityskulku taas sitten on varmaan se, että niin sitä niin kun puuttumista on jarruttanu myös se niiden yritysten liiketoimintamalli, eli niiden palveluiden toimintahan perustuu hyvinkin pitkälti siihen, että ne myy sinne tarkasti kohdennettua mainontaa, ja toisaalta siihen, että ne pystyy myymään mainostajille mahdollisimman suuria yleisöjä. Ja tässä yleisöjen luonnissa nimenomaan tällasilla huomiota herättävillä ja kiistanalaisilla sisällöillä on ihan keskeinen rooli, koska ne kerää sitä yleisöä, jota sitten se yritys voi myydä niille mainostajille. Ja kolmas asia, joka on tietyllä tavalla ehkä tämmöinen idealistinen tulkinta, tai tietyllä tavalla optimistinen, positiivinen näkemys, on sitten että niin taustalla on saattanut olla myös varovaisuutta sen vuoksi, että niin kun on tässä jo todettu, niin sananvapaus on yksi tämmöinen liberaalien demokratioiden keskeinen arvo ja se on saattanut sitten vaikuttaa siihen haluttomuuteen, koska niin kun on ihan totta että raja sen välillä, mikä on hyväksyttävää kontrollia ja mikä taas toisaalta on liiallista sensuuria, niin on oikeasti tosi, tosi semmonen hiuksenhieno.

Joonas: Joo, tästä on käyty muistaakseni keskustelua, just siitä 2016 vaaleista alkaen, että pitäiskö näiden enemmän hallita sitä sisältöä, mitä näissä palveluissa on. Ja ehkä se on ollu just sillein, taiteiltu vähän niin kun kahden välillä, että toisaalta siinä hyödytään siitä, että siellä on tämmönen täysi sananvapaus ja vähän keskustelua aiheuttavaa sisältöä, mutta toisaalta sitten ei haluta kuitenkaan siihen, että valtio alkais päättämään, että mitä siellä puhutaan. Miten tää jatkuu tästä näin, onko tässä ylitetty joku kynnyks? Että onko, tuleeko tätä tapahtumaan jatkossa enemmän, ja mikä vaikutus tällä on näihin isoihin, kuten Facebookiin ja vastaaviin?

Panu: No uskon, että on kyllä ylitetty tietynlainen kynnyks, eli nyt on ensimmäisen kerran suljettu sen palvelun ulkopuolelle todella, tai useammankin palvelun ulkopuolelle, todella merkittävä toimija, ja toisaalta sitten niin kun asiasta on keskusteltu ja näihin yrityksiin kohdistuu oikeasti sellainen paine, että niin niiden on tietyllä tavalla pakko toimia, koska ne kuitenkin koko ajan pelkää sitä, että heitä aletaan säädellä eli väittäisin, että tää kynnyks niin tota sulkea käyttäjiä palveluiden ulkopuolelle ja kynnyks puuttua siihen siellä jaettavaan sisältöön niin on kyllä alentunut nyt merkittävästi. Ja varmaan sitä tulevaisuudessaakin nähdään. Toki sitten niin on mahdollista myöskin se, että niin kun jos herää kovin niin kun voimakas tämmönen keskustelu siitä, että mikä on näiden palveluiden merkitys liberaalien demokratioiden kannalta, nähdäänkö ne sillä tavalla merkittävinä ja tietyllä tavalla erottamattomina julkisen keskustelun areenoina, että niin ne eivät voisi toimia ihan niin kun tämmösessä niin ku tuomarin roolissa, niin se taas sitten saattaa niin kun vaikeuttaa sitä päätöksentekoa. Mutta niin, mä uskon, että kynnyks on madaltunut, mutta että niin tästä tää keskustelut kyllä varmasti jatkuu.

Joonas: Voiks se kääntyä sillein toiseen suuntaan myös? Että jos kynnyks on nyt madaltunut, ja ihmiset alkaa huolestumaan siitä, että niiden sananvapauteen kosketaan tai.

Panu: No mä pitäisin kyllä niin ku todennäköisempänä sitä, et se kynnyks on madaltunut, koska jos seuraa sitä julkista keskustelua, niin toistaiseks ainakin se niin kun niiden asemasta demokratian keskusteluareenoina käytävä tämä tämmönen debatti on ollu vaan semmonen pieni sivuvirta siellä keskustelussa, et enemmän on keskusteltu siitä että mikä on se niiden vastuu, millä tavalla niiden pitäis toimia, että sillä ehkäistäisiin tämmösiä niin kun, vaikkapa sen Capitol-kukkulan valtauksen liittyviä tapauksia, eli kyllä niin kun musta paine tällä hetkellä on selvästi sillä puolella, että niiden odotetaan toimivan tämän niin kun keskustelun tietyllä tavalla hillitsemiseksi ja siistimiseksi.

Essi: Mut joo, et ku mietitään tätä sananvapautta, niin ja sitä et mitä saa sanoa, niin missä tavallaan menee raja, ja ketkä on niitä poliiseja, että kuka sanoo mikä on ok ja mikä ei ole ok?

Panu: No liberaaleissa demokratioissahan niin ikään kuin absoluuttisesti ajatellen niin tästä päättää aina tuomioistuin, eli Suomessakin jos niin kun pitää saada selville, että saiko joku sanoa jotain sananvapauden näkökulmasta, niin se käsitellään meillä tuomioistuineläitöksessä, ja jos katsotaan niitä tapauksia mitä meillä on ollut, niin ne yleensä vielä käy läpi koko sen tuomioistuineläitöksen rakenteen ja päättyy sinne korkeimpaan oikeuteen. Mutta niin toisaalta sitten niin tosiasia on, että nykyään tähän tuomarin tai tuomioistuimen rooliin on tarjolla paljon muitakin tarjokkaita, eli puhuttiin äsken jo siitä, että palveluntarjoajat pyrkii omiin käyttöehtoihinsa nojaten päättämään, että mikä on hyväksyttävää, ja toisaalta sitten niin tämmönen kollektiivinen päätöksenteko, eli muut käyttäjät haluaa yhä useammin päättää, että mikä on hyväksyttävää, ja tällasta valtaa heille myöskin niin suodaan niissä palveluissa olevien ilmiäntomekanismien kautta. Mutta niin tota, musta on oikeasti tärkeää miettiä, että kenellä on oikeus päättää siitä, että mitä saa

sanoa ja mitä ei saa sanoa. Ja minun mielestäni, kun erityisen hankalaa on nimenomaan tää tämmönen kollektiivinen päätöksenteko, jossa muut käyttäjät kertovat, että saako sanoa asioita, vai eikö saa sanoa asioita. Tämmösessä yhdessä Voltaire-elämäkerrassa on todettu, että tätä Voltairen ajattelua voi tiivistää semmoseen toteamukseen kuin että ”Olen eri mieltä kanssasi, mutta olen valmis kuolemaan sen puolesta, että sinulla on oikeus sanoa se”. Ja tää on ehkä sellanen asia, joka nykyään liian usein tuntuu unohtuvan varsinkin tuolla sosiaalisen median keskusteluissa, joissa lähtökohta on usein se, että minä, mielipiteineni olen oikeassa, ja muut mieltä olevat ovat sitten väärässä, ja kun he ovat väärässä, niin heidät täytyy vaientaa. Ja sehän ei niin kun millään tavalla kuulu tähän meidän niin kun järjestelmään, vaan idea on se, että erilaisista mielipiteistä pitää voida ja pitää saada keskustella.

Essi: Siis aivan mahtava tota lainaus, ja ite oon myös miettiny ihan, tai mä oon pohtinu myös sitä, et miten tää keskustelu, mitä niin ku sosiaalisessa mediassa käydään, ja se tapa tavallaan miten sitä keskustelua käydään, niin just sanoit siitä, et pitää pystyä puhumaan, tai pitää pystyä käymään keskustelua ihmisten kanssa, jotka ovat eri mieltä sinun kanssasi, ja pitää myös pystyä käymään keskustelua niistä asioista, ja ite välillä miettii, että miten se sosiaalisen median keskustelu, voisko puhua keskustelukulttuuri, tai se tapa miten siellä keskustellaan, niin onko se alkanu vähän jo niin ku sirottua tänne muualle maailmaan myös. Koetsä ite tai ootko huomannut, että oisko tää sosiaalisen median keskustelukulttuuri myös siirtymässä tavallaan sieltä internetistä tähän ihan niin ku tähän reaali maailmaan?

Panu: No, varmasti on tietyssä määrin siirtymässä myöskin tänne reaali maailmaan, ja ehkä niin kun sieltä sellainen ilmiö mikä sosiaalisesta mediasta niin kun kaikkein voimakkaimmin heijastuu tänne reaali maailmaan, on tämmönen kuplautuminen. Eli kun me ollaan sosiaalisessa mediassa vuorovaikutuksessa tyypillisesti sellaisten ihmisten kanssa jotka on meidän kanssa hyvin samanlaisia. Meillä niin ku on se ystäväpiiri, jolla on tyypillisesti aika samanlainen koulutustausta, aika samanlaiset harrastukset, aika samanlaiset kiinnostuksenkohteet ja me nähdään siellä sosiaalisessa mediassa oikeastaan vaan tämmönen niin ku ympärillämme oleva meidänkaltaisten joukko. Niin sitten meille tuleekin niin hirvittävänä yllätyksenä se, että meidänkaltaisten joukko ei olekaan koko kansa, vaan siellä on niitä kuplia aina vaan lisää. Oli kyse sitten siitä, että mitä puoluetta äänestetään, syödäänkö lihaa vai eikö syödä lihaa, mitä ajatellaan maahanmuutosta ja niin edelleen. Ja se johtaa sitten hyvin helposti siellä reaali maailmassa, jos me sinne joskus aina lähdemme sieltä omasta sosiaalisen maailman kuplastamme, niin sellasiin aika yllättäviinkin törmäyksiin, ja niissä tilanteissa niin valitettavasti saattaa kyllä käydä niin, että se keskustelu on aika samanlaista kuin siellä vaikkapa Twitterissä pahimmillaan, jossa niin tää tämmönen vihjeettömyys, että niin ei näe sitä toista keskustelun osapuolta, johtaa siihen että se keskustelu voi olla hyvinkin niin kun epäkohteliasta ja raakaa. Mut toisaalta kyllä sitten niin kun oletan edelleen, että niin se, että me keskustellaan kasvokkain ihmisten kanssa, nimenomaan sellasessa tilanteessa, jossa me ollaan molemmat läsnä, niin kyllä se rajoittaa sitä, että millä tavalla me käytetään kieltä, millä tavalla me formuloidaan omat mielipiteet, koska se että sen toisen reaktiot esimerkiksi näkee, ja näkee että se toinen on oikea ihminen, niin kyllä se vaikuttaa siihen, että miten me viestitään. Mut ehkä tietyssä määrin niin pikkusen sitä keskustelutapaa on alkanu valua myös reaali maailmaan.

Joonas: Joo, se on mun mielestä tuo netin, tai oikeastaan tän koko kolikon kääntöpuoli, eli kun on mahdollista löytää samanhenkisiä tyyppejä ja se on hyvä asia, ja anonymiteetti yleensä, että voit sanoa mitä tahansa ilman huolta, että kukaan sanoo vastaan, niin se on, ne on sinänsä jollain tavalla hyviä asioita, mutta ne aiheuttaa sitten tämmösiä ikäviä lieveilmiöitä, ikään ku.

Panu: Niin ja itseasiassa niin, mun mielestä niin sellanen mielenkiintoinen asia, jota en itseasiassa tiedä, että ois tutkittu tai selvitetty on se, että niin millä tavalla tää poikkeusaika on vaikuttanu tähän. Koska niin kun nythän me ollaan vielä niin kun normaaliakin eristetympiä niistä erilaisista ihmisistä. Eli itsekin olen nyt ollu, eilen tuli tasan vuosi siitä, kun meidän tiedekuntamme käski meidät etätöihin, niin olen ollu pääasiassa täällä omissa oloissani, ja niin kun se näkymä siihen ympäröivään yhteiskuntaan on välittyny hyvin pitkälti sosiaalisen median palveluiden ja verkon ja viestimien välityksellä. Ja ne sellaset kohtaamiset, joita ennen oli, niin ne on ihan minimaalisia verrattuna siihen mitä oli aiemmin. Ja se on kyllä musta sellanen niin ku harkinnan tai pohdinnan arvoinen seikka, et onko tää niin ku omiaan kärjistämään sitä tietyllä tavalla vastakkainasettelua entisestään, että me ei niin ku sitäkään vähää altistuta niille erilaisille ihmisille, ku me altistuttiin siinä tilanteessa kun me kuitenkin liikuttiin enemmän tuolla ulkona ja reaali maailmassa.

Joonas: Oisko sitten mahdollista, tai pitäiskö olla jotain semmosta altistuttamista enemmän, eli jos puhutaan netistä yleensäkin, ja siellä hyvin paljon valikoituu, tai se ajaa semmisiin kupliin, niin pitäiskö sen tietoisesti ajaa pikkusen toiseen suuntaan? Onko se jotenkin mahdollista, voisko siinä tulla sitten jotain muita ongelmia?

Panu: No tähän tietenkkin sellainen selkeä vastaus, että kyllä, pitäisi. Mutta niin kun toit esille, niin kyllähän se niin ku on hyvin hankalaa se niin ku erilaisten ihmisten törmäyttäminen, johtuen nimenomaan noiden palveluiden toimintalogiikasta. Ja siinä mielessä nimenomaan sitten niin ku esimerkiksi sillä reaali maailmalla on niin tota merkittävä rooli. Meillähän niin ku Suomessa on ollu perinteisesti tällanen ajatus, että niin pyritään ihmisiä sekoittamaan, eli jos ajatellaan vaikkapa asuinalueiden suunnittelua tai koulujärjestelmää tai varusmiespalvelusta, niin siellä on lähtökohtana se, että ihmiset pyritään saamaan kohtaamaan erilaisia ihmisiä. Mutta niin tota oikeastaan sitten tässä aikuisiässä, kun meillä on hyvin pitkälti mahdollisuus itse valita kaikki se, mitä me tehdään, niin kyllä ne niin kun ylhäältä tulevat keinot törmäyttää meitä erilaisiin ihmisiin, niin on aika rajallisia. Ja itseasiassa niin kun se ainoa tapa, jolla niitä erilaisia ihmisiä varmasti tapaa, on se, että itse aktiivisesti etsii sellaisia mahdollisuuksia törmätä erilaisiin ihmisiin. Ja se on toki Suomessa kohtuullisen yleistä niin kun tiettyjen harrastusten ja muiden parissa, mutta niin en oikein nää, että se tuolla verkossa on kovin helposti toteutettavissa.

Essi: No onko hyväksyttävää sananvapauden kannalta, että suuret yritykset valikoi sitä sisältöään?

Panu: No tuo on tosi monimutkainen kysymys, eli lähtökohtaisestihan demokratioissa mahdollisuutta viestintään eli sananvapautta suojataan aivan erityisesti, ja tämmönen suuri kokkolalainen ajattelija Anders Chydenius totesi tuossa 1700-luvulla, että ”ilman sananvapautta kauhistuttava pimeys peittää muutamassa vuodessa koko vapautemme taivaan”. Eli niin ku suoraan sanottuna, tai tietyllä tavalla niin kun hyvin periaatteellisella tasolla niin se ei ole hyväksyttävää. Mutta sitten toisaalta, niin pitää muistaa se, että sosiaalinen media tavoittaa todella nopeasti todella suuren joukon ihmisiä ja siellä sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla viestinnällä voi olla todella merkittäviä vaikutuksia yksilöiden, yhteisöjen, yhteiskuntien toimintaan ja turvallisuuteen, ja tästä näkökulmasta musta on kyllä sitten tärkeää, että niihin palveluihin on toteutettu sellaisia kontroleja, joiden avulla voidaan hallita sellaisia viestinnällisiä sisältöjä, jotka ovat selvästi laittomia tai esimerkiksi omiaan aiheuttamaan vaaraa. Eli kyllä ja ei. Sananvapauteen liittyen kannattaa aina muistaa myöskin se, että sananvapaushan ei ole niin kun tämmönen yksipuolinen oikeus, vaan Suomessakin sananvapauteen liittyy aina myös vastuu, joka sitten esimerkiksi Suomessa toteutuu sen kautta, että jos käytät sananvapauttasi väärin, niin kyllä joudut siitä jossain vaiheessa tilille. Ja mä kyllä niin kun olen aika vakaasti sitä mieltä, että kyllä tällanen

niin kun sananvastuun toteuttaminen pitää pitää siellä tuomioistuinten ja julkisen vallan käsissä. Ja tähän liittyy myöskin sellanen näkökulma, että kun nää sananvapauden rajoittajat tuolla yritys kentässä eli sosiaalisen median palvelut on yhdysvaltalaisia, niin siinä niiden toiminnassa heijastuu kuitenkin aina yhdysvaltalainen kulttuuri ja yhdysvaltalaiset moraalikäsitteet, ja ne aika monilta osin poikkeaa eurooppalaisista ja suomalaisista moraalikäsitteistä, ja saattaa johtaa sitten monesti sellaisiin hyvin niin ku erikoisiin ja hankaliin tilanteisiin.

Essi: No mites sitten tämmöset pienemmät ja yksityiset yritykset, koskeeko heitä tää sananvapauden säilyttäminen?

Panu: Mm, no perusoikeuksien suojaaminen - sananvapaushan on siis perusoikeus - niin nähdään yleisesti julkisen vallan tehtävinä, mutta niin tota jos ajatellaan näitä sosiaalisen median yrityksiä, niin ne ei enää niin ku oikeastaan ole ihan tavanomaisia yrityksiä, ne on niin kun kooltaan aivan valtavia. Jos ajatellaan näitä viittä suurta teknologiayritystä, ennen kaikkea Googlea ja Applea, niin ne on liikevaihdoltaan, ja jopa liikevoitoltaan suurempia kuin esimerkiksi Suomen valtionhallinto, ja tästä johtuen niin niiden asema ei ole ihan samanlainen ku sellasen pienen yrityksen. Ja mun näkemys on, että kun yritykset on näin suuria ja vaikutusvaltaisia, niin niillä voidaan katsoa olevan monessa suhteessa monopoli ainakin tietyillä viestinnän alueilla, ja ne alueet on vielä yleensä sellaisia joilla on suuri vaikutus yhteiskunnan toimintaan ja turvallisuuteen, ja tästä johtuen niille kyllä niin kun on syytä vierittää jonkinlaista vastuuta siitä, ja siitä vastuusta seuraa sitten myös tiettyjä velvollisuuksia. Ja jossain vaiheessa varmaan joudutaan pohtimaan myöskin semmosta sääntelyä, että onko syytä ruveta hillitsemään ja hallitsemaan niitä. Meillähän niin ku tämmösistä suurista monopolioikeudenkäynneistä ja monopolien pilkkomisista, niin ei ihan viime vuosikymmeniltä, eikä taida olla itseasiassa viimevuosisadaltakaan, ole esimerkkejä, että pitää mennä tuonne 1900-luvun alkuun ennen ku sellanen esimerkki löytyy.

kilinää

Joonas: Okei, ollaan katottu nyt tässä vähän, että miltä se näyttää ylhäältä alaspäin, mutta mites alhaalta ylöspäin, mitä minä voin itse tehdä? Mitä yksilö voi tehdä käyttäkseen sosiaalista mediaa vastuullisesti?

Panu: No ehkä yksilön niin ku toiminnassa oleellisinta on pitää järki, harkinta ja kriittisyys koko ajan mukana. Eli jos vaikka jossain vaiheessa veri kuohahti jostain päivityksestä tai tiedosta, niin kannattaa sen suurimman tunteiden myrskyn antaa tasaantua ennen kuin tekee mitään. Ja sama koskee sitten jakamista, tai yleensä esimerkiksi päivitysten julkaisemista, et ennen kun jakaa jonkin tiedon tai postauksen tai tekee oman päivityksen, niin olis hyvä huolellisesti arvioida, et onko se viisasta, onko se jaettava tieto paikkansa pitävää ja onko se tieto vaikkapa oikeassa kontekstissa, eli kysyy riittävän usein ”miksi?” ja muistaa, että niin järki, harkinta ja kriittisyys on semmosia keskeisiä ohjenuoria, jotka niin ku varmistaa sujuvan ja mukavan ja turvallisen toiminnan sosiaalisessa mediassa, niin sillä pääsee jo pitkälle.

Essi: No toi miksi-kysymys on varmaan semmonen tapa, että jos haluaa nimenomaan niin ku harjoitella sen informaation kriittistä käsittelyä, niin se on varmasti yks oleellisimpia tapoja, mutta voiko niin ku jotenkin muutenkin harjoitella sitä semmosta kriittistä ajattelua?

Panu: Joo, tai mä itseasiassa lähtisin tässä tämmösestä neljästä kysymyksestä: ”kuka?”, ”miksi?”, ”missä?” ja ”kenelle?”. Eli kun niin kun kohtaa jonkin tiedon tai informaatiomurusen siellä verkossa, niin ensimmäisenä kannattaa miettiä, et kuka siinä jotain sanoo eli mistä

tieto on peräisin, ja mitä on tiedon takana, onko semmoinen asiantunteva lähde vai vähemmän asiantunteva lähde, ja onko se tieto vahvistettavissa muista lähteistä. Tää ”miksi?” on oleellinen kysymys, eli miksi sellainen tieto on julkaistu, mitä ovat sen julkaisijan tavoitteet ja taustat, eli kaikella viestinnällähän on aina jonkinlainen tavoite, ja se tavoite ja sen tavoitteen tietyllä tavalla tiedostaminen on oleellista sen viestinnän arvioinnissa. Sitten ”missä?” on kanssa oleellinen kysymys, eli missä kontekstissa sanotaan, eli sosiaalisessa mediassa on aika tavallista jakaa ajallisesta tai asiallisesta kontekstista irrotettua sisältöä, ja sitten kun se sisältö ei ole siellä alkuperäisessä kontekstissaan, niin se asettuu ihan uuteen valoon, ja joissain tapauksissa vaikkapa ääni- tai videosisältö saattaa olla sillä tavalla editoitu, että sen ympärillä ollut konteksti on siitä kadonnut. Ja sitten kannattaa myöskin miettiä että ”kenelle?” jokin tieto on suunnattu, eli se että kenelle se tieto on tarkotettu niin vaikuttaa hyvin pitkälti sen sisältöön, rakenteeseen, syvyyteen ja kontekstointiin. Eli vaikkapa tietyn alan asiantuntijoille suunnattu tieto voi olla niin meille muille hyvin hankalasti tulkittavaa. Tästä nyt, tästä lähimenneisyydestä musta hyvä esimerkki on nää THL:n tekemät koronamallinnukset, joiden ymmärtäminen vaati taustatietoja, joita meillä ei sitten välttämättä ollut, ja sitten kun me tulkittiin niitä mallinnuksia ilman niitä taustatietoja, niin päädyttiin kauhistelemaan sitä, että huhtikuussa on 11 000 koronatapausta, jota niissä nyt ei toki sitten niissä ennusteissa itseasiassa suoraan sanottu, mutta asiantuntemattomina siitä me pystyttiin sellainen tieto lukemaan.

Essi: No mitä sitten, jos mä vaikka käytän Facebookia, ja jos mä koen, että mä kohtaan siellä disinformaatiota tai vaikka misinformaatiota, ja sen jälkeen, kun sen kuohahduksen jälkeen olen rauhoittunut, niin mitä mun pitäis tehdä? Pitääkö mun tehdä sille mitään?

Panu: No tähän on aika hankala antaa yksiselitteistä vastausta. Ainakin niin ku yksi asia mitä ei kannata missään tapauksessa tehdä, on sen jakaminen eteenpäin. Ainakaan ilman, että kontekstoi siihen omalla tekstillään, että tässä tämä tieto on väärin. Joissain tilanteissa voi saattaa olla sitten niin tota perusteltua pyrkiä oikaisemaan se tieto esimerkiksi kommentoimalla, mutta aika usein tollasissa tilanteissa törmätään sitten siihen kuuluisaan ilmiöön shakin pelaamisesta pulujen kanssa, ja se ei niin ku välttämättä pidemmän päälle ole mitenkään erityisen motivoivaa eikä kannattavaa. Ja joissain tilanteissa, jos niin kun kokee, että se disinformaatio on poikkeuksellisen vakavaa ja uskoo, että sillä saattaa olla niin ku vakavia seurauksia, niin ehkä kannattaa harkita myöskin sen ilmiantamista sille palveluntarjoajalle. Eli se oma harkinta, ja oma vastuu tässä tällasessa tilanteessa kyllä niin ku merkittävästi korostuvat.

kilinää

Essi: Jes, mahtavaa, kiitos tosi paljon. Tuleeko sulle itelle vielä jotain mitä haluaisit nostaa tähän aiheeseen liittyen esille?

Panu: Mun mielestä on kuitenkin niin kun oleellista muistaa se, että niin verkosta ja sosiaalisen median palveluista on meille kuitenkin enemmän iloa ja hyötyä, kun niistä on meille haittaa ja vaaraa. Eli ennen oli tämmönen lausahdus, että ”netissä ei oo mitään muuta ku pommeja, pornoa ja pedofiliaa” ja se ei kyllä pidä paikkaansa. Eli vaikka puhutaan paljon siitä, että verkon käyttöön liittyy uhkia, verkon käyttöön liittyy riskejä, verkon käyttöön liittyy vaaroja, niin kannattaa muistaa, että tää meidän elämä sillä tavalla kun me sitä nykyisin eletään, tai meidän arki sillä tavalla ku me nykyisin sitä eletään, ei olis mahdollinen jos meillä ei olis tietoverkkoja ja jos meillä ei olis näitä palveluja joita me käytetään. Eli ne on ehdottomasti meidän kannalta enemmän hyvä kun huono asia, mutta niiden käytössä pitää olla järki mukana, harkinta mukana ja kriittisyys mukana. Ja se varmistaa sitten sen että ne pysyy nimenomaan siinä rengin roolissa eikä niistä tule isäntä.

Essi: Loistavaa, erinomaisesti sanottu. Kiitos Panu tosi paljon kun tulit juttelemaan meidän kanssa tästä aiheesta. Itellä on ainakin semmonen olo, että oppi paljon ja ehkä on niin ku vähän selkeämpi kuva näistä asioista, nää on kuitenkin tosi monimutkasia.

Panu: Kiitos, oli mukava tulla. Nää on tietyllä tavalla monimutkasia, mutta nää on myöskin tietyllä tavalla tärkeitä ja meille kaikille läheisiä, eli siitä johtuen minusta niistä kannattaa kyllä puhua.

Joonas: Kiitos Panu Moilanen tästä haastattelusta. Ja kuulijoille, jos tästä jaksosta heräsi ajatuksia tai kysymyksiä, niin niitä otetaan vastaan meidän Instagramissa @jyu.it tai sähköpostitse itcrew@jyu.fi. Palataan taas seuraavassa jaksossa, moikka!

Essi: Moido!